

Р. С. Зінчук – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри видавничої справи та редагування і журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки

Давальний та місцевий відмінки однини іменників чоловічого роду в західнополіських і суміжних говірках

Роботу виконано на кафедрі видавничої справи та редагування і журналістики ВНУ ім. Лесі Українки

На матеріалі західнополіських і суміжних говірок проаналізовано флексійну систему давального та місцевого відмінків однини іменників чоловічого роду. Зауважено високий ступінь варіантності відмінкових формантів як наслідок перегрупування давніх іменникових *-ǫ-, *-jǫ- та *-ǫ-основ, а також дії граматичної аналогії і типових для досліджуваного ареалу фонетичних закономірностей.

Ключові слова: говірка, іменник, словозміна, відмінок, варіантність, флексія.

Zinchuk R. S. The Dative and Locative Cases Singular of the Nouns in Western Polissian and Their Contiguous Dialects. The article is devoted to the analysis of the dative and locative cases inflectional system of masculine singular nouns in Western Polissian and their contiguous dialects. It is indicated that the significant factor of high degree of variability of the flexional formatives is regrouping of old substantival *-ǫ-, *-jǫ- and *-ǫ-stems, the grammatical analogy and influence of phonetic regularities that are typical of the dialects.

Key words: dialect, noun, word modification, case, variability, inflexion.

Зинчук Р. С. Дательный и местный падежи единственного числа существительных мужского рода в западнopolесском и смежных говорах. На матеріалі западнopolесского и смежных говорів проаналізована система окончаний дательного и местного падежей единственного числа существительных мужского рода. Отмечена высокая степень вариантности падежных формантов как результат перегруппировки давніх *-ǫ-, *-jǫ- и *-ǫ-основ, а также действия грамматической аналогии и типичных для исследуемого ареала фонетических закономерностей.

Ключевые слова: говор, имя существительное, словоизменение, падеж, вариантность, флексия.

Постановка проблеми. Діалектне формотворення, позначене наслідками різночасових змін у процесі становлення словозмінних норм, засвідчує високий ступінь варіантності відмінкових формантів, що при функціональній ідентичності (вираженні значення окремого відмінка) можуть бути вживані паралельно. Яскравими репрезентантами розгалуженої системи флексій можуть слугувати давальний та місцевий відмінки однини іменників чоловічого роду.

Підґрунтям для студій над говірковими виявами аналізованих відмінкових позицій є напрацювання в галузі дослідження взаємодії варіантних закінчень субстантивів у літературній мові [26; 30]. Інформаційний зріз сучасного стану відмінкової парадигми іменників доповнюють праці, присвячені описові морфологічної варіантності в мовних системах окремих формацій на основі свідчень писемних джерел, територіально співвіднесених із досліджуваним ареалом [7; 8; 14].

Цінний матеріал, що однак потребує ґрунтового аналізу, містить живомовне середовище, яке зберігає морфологічні явища, успадковані від різних етапів переформування іменникової словозміни. Із цього погляду науковий інтерес становить флексійна система давального та місцевого відмінків однини іменників чоловічого роду в західнополіських і суміжних говірках. Діалектний фактаж, зібраний із окресленої території (дослідженням охоплено 154 населені пункти Волинської, Рівненської областей, а також Брестської області Республіки Білорусь), дав змогу простежити варіантність закінчень аналізованих відмінкових позицій, що є “свідченням динаміки розвитку діалектної системи” [6: с. 56], та з’ясувати специфіку їх просторової поведінки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проаналізований матеріал засвідчив, що розгалужену систему флексій у говірках обстеженої території має Д. в. одн. іменників ч. р.-назв істот. Аналізована відмінкова позиція субстантивів-назв неістот у спонтанному діалектному мовленні жителів досліджуваного ареалу позначена факультативним виявом. Щодо використання таких форм у літературній мові І. Р. Вихованець зауважує: “Д. в. ... спеціалізований на вираженні семантико-синтаксичної функції адресата дії” [5: с. 106], тому “виявляє сильні лексичні обмеження, поширюючись звичайно на назви істот” [5: с. 65].

Оформлення Д. в. одн. в обох мовних системах (і літературній, і діалектній) на сучасному етапі їх розвитку позначене передусім інтегруючою

силою відповідних відмінкових форм іменників давньої вокалічної *-й-основи. Щоправда, “субстантиви ч. р. можуть мати і рідше вживану форму на -у (-ю)” [13: с. 92], що є наслідком впливу колишніх *-ǫ-, *-jǫ-основ. Тенденцію кількісно невеликої групи іменників *-й-основи поширювати окремі риси свого відмінювання в межах загальної групи субстантивів ч. р. засвідчують і писемні джерела. Так, Волинські грамоти XVI ст. поряд із більш продуктивними в цьому часовому зрізі формами на -у фіксують також структури із закінченнями -ови, -єви, пор.: *его мл(с)ти кнзю Лву Са(н)кгу(ш)ку Коше(р)скому, ма(л)жо(н)кови моему нами(л)шому, даю...* [ВГ: с. 65], *и на то есми да(л) тому служебникови моему Кирику Дриви(н)скому* [ВГ: с. 115], *...ув опеку поручаю и даю тєстєви моему его мл(с)ти па(н)у Якову Ко(л)пыто(в)скому* [ВГ: с. 121], *и на то есми да(ли) его мл(сти) па(н)у ѡ(т)цєви ншему, пну Васи(л)ю Федорови(ч)у Дриви(н)скому* [ВГ: с. 213]. Чергування -ов’і / -у в іменах та прізвищах чи відповідних прикладках Г. В. Воронич пов’язує також із дією “евфонічних факторів” [6: с. 53].

Закріплені літературною нормою флексії -ов’і, -єв’і, позначені незначною активністю при творенні говіркових форм Д. в. одн. Структури на зразок *брáтов’і, пастухóв’і* вживані в південній діалектній зоні досліджуваної території, поодинокими фіксаціями засвідчені в говірках центральної та західної частин ареалу¹. Ще менш частотне в обстежених говірках закінчення -єв’і². Словоформи на -ов’і, -єв’і особливо продуктивні в говорах південно-східного наріччя, незважаючи на вияв індукції з боку *-ǫ-, *-jǫ-основ [17: с. 176; 28: с. 98; 10: с. 124]. Щоправда, за спостереженням В. С. Ващенко, в полтавських говірках форми із флексіями -ов’і, -єв’і та -у “функціонують паралельно, територіально не розмежуються і семантично не розрізняються” [3: с. 113].

Характерними для Д. в. одн. іменників ч. р. в західнополіському говорі є фонетично видозмінені давні закінчення -ови, -єви, пор.: *багáто дєшчо*

¹ Див. к. 20 атласу (Зінчук Р. С. Атлас словозміни іменників у західнополіських говірках / Руслана Степанівна Зінчук. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 164 с.).

² Див. к. 24 атласу.

посóбили ц'óму чолов'ікови, трéба волóви дáти с'іна, трé було робі́ти йак ішако́ви, платі́ли пастухóви за те шо пас, ни зі́чу посл'édн'ему во́рогови таке_вó жи́т':е, вже ба́т'кови ї надóйло ті́йї постолі́є плисті́є, од:алá внúкови, занисі́є ковалéви хаї зрóбит', приїшлóс'а хавáтис'а йак за́йцеви. Паралелі відзначено в підляських говірках³: *'бат'кови то було 'барзо 'добре* [Арк'07: с. 46], *'оде л'иш'чинс'кому ка'тол'ікови / перек'і'дал'і* [Арк'07: с. 124], *ks'ónzovy ny_dasté* [CzW: с. 11], *to vže idé huspodaróvy káže* [CzW: с. 56], *ješčé zostávuyw v_spátku men'í jáko vnúkovy* [CzW: с. 228], а також у берестейсько-пінських: *козаковы до жалю* [Кл: с. 119], *хукнула бычковы в ухо* [ДСБ: с. 282], *шоб то о'д:ав чоло'в'ікови сво'боду* [Ск: с. 160]. Відповідники функціонують передусім у говорах південно-західного наріччя [13: с. 94], пор. фіксації у закарпатських говірках: *vyt'ih'aje podar'upok sv'oti ženyh'ovu, k'aže por'ovu, p'anovu, ps'ovu, vol'ovu, br'atovu, подорожньому чоловікови*, хоча “у говорах на схід від Латориці, а передовсім у Марамороші зустрічаємо ще побіч закінчення *-ovu* також *-и* зі старих *-о* пнів” [20: с. 184]; форми *h'ostevy, gybar'evy, n'uchtevy* виявлені спорадично [20: с. 200]; *жени'хови* [24: с. 440], *не" мож 'было ко'тови 'уйти* [24: с. 445], *йа 'д'ідови рос'казóваў* [24: с. 447], *с'а покло'ниў 'тóму ч'о'ло'в'ікови* [24: с. 451], лемківських: *записав внукови вшыток маєток* [22: с. 37], *куля попала петрови в лице* [22: с. 331], наддністрянських: *д'ідови, бра́тови* [29: с. 95], буковинських: *бра́тови* [15: с. 156].

Зважаючи на особливості вокалізму окремих говіркових груп досліджуваного ареалу, флексія *-ови* під впливом підвищення та звуження вимови ненаголошеного [о] репрезентована її модифікатором *-о'ви / -уви*, пор.: *дв'і нид'іл'к'і хлопчико'ви булó, типéрка б'ідно'му чо'ло'в'іко'ви і ни слабúї, хáно йа скажу́ тво́му начáл'н'ікуви, вже то́му стáршуму гунúкуви дохóдит' sóрок л'ит скóро*. Такі структури відзначені дослідниками в деяких говіркових формаціях Львівщини: *мél'никуви, мáйструви* [23: с. 41].

³ При цитуванні максимально збережене авторське написання відповідних словоформ.

Тільки в говірці с. Велимче Рт фіксовано словоформи Д. в. одн. на зразок *д'ідави, мел'никави*, появу яких можна пов'язувати з типовим для говірки розвитком [o] → [a] в ненаголошеній позиції.

На абсолютну послідовність уживання закінчення *-еви* після кінцевого м'якого приголосного основи в говірковому середовищі впливає граматична аналогія, що зумовлює уніфікацію форм Д. в. одн. аналізованих іменників за моделлю твердого типу відмінювання. Індукцію з боку словоформ *братови, женихóви* спостережено передусім у говірках у районі басейну р. Стир та кількох берестейських, пор.: *йак то вдовц'óви самóму хаз'айовáти, хлопц'ови с'ім м'ісац'ув булó, отó вже злóдийови жійéти, то вувсá всійéплиш кон'óви / то с'ічки намиш'ейиш*. Форми на зразок *кравц'óв'і, злóд'ійов'і* зауважені в шацьких, окремих любомльських та горохівських говірках. Поширення відмінкових флексій іменників із твердою основою на субстантиви м'якої групи є “загальною тенденцією для степових говорів” [25: с. 121], пор. *з'ат'ов'і, д'н'ов'і, крайов'і, гайов'і, ковал'ов'і* [17: с. 177], *сарáйов'і* [28: с. 98]. Зауважені форми фіксовані також у говірках волинсько-подільської групи південно-західного наріччя, пор.: *хлопц'ов'і, гáйов'і, м'іс'ац'ов'і* [21: с. 78], *сарови, кирс'ови, тес'т'ови* [27: с. 255].

Серед форм Д. в. одн. іменників із кінцевим м'яким приголосним основи в кількох говірках південно-західної діалектної зони описуваного ареалу виявлено структури з наголошеним закінченням *-ави*, як-от: *конáви давáли*, хоча *занисійé ковал'óви* (Дорогиничі Лк), пор. говірковий вияв М. в. одн. аналізованих іменників, зафіксований на цій території М. М. Корзонюком: *на їднóму кунáві їде* [К: с. 157]. Такі утворення, за І. Г. Матвіясом, кваліфікуємо як наслідок впливу характерного для зауважених говірок обниження та розширення артикуляції [e] в наголошеній позиції [16: с. 55], пор. також відповідні зміни в нефлективних сегментах слів: *цáрква, ш чирáшин'і, по стáшц'і*.

Д. в. одн. іменників ч. р. з кінцевим свистячим приголосним основи та ненаголошеним закінченням в окремих говірках досліджуваного ареалу

представлений словоформами із закінченням *-иви*, яке розглядаємо як імовірний наслідок підвищення та звуження артикуляції [e] в історично закономірній флексії субстантивів **-й-основ*, пор.: *хлѡциви дѣшо прив'із* (Піщане К-К), *н'їмциви тѡже вуїні^е ни хѡци'а* (Олеськ Лбм), *тому н'їмциви вже шо дали^е то дали^е* (Сукачі Ст), *вже хлѡциви рик* (Зачернеччя Лбм); пор. також форму на *-'иви*, зафіксовану в с. Жашковичі Ів: *шис' рѡк'ів тѡму хлѡци'иви / в'ін шче силá ни бáчив*.

Специфіку аналізованої відмінкової позиції в говірках східної діалектної зони обстеженої території визначає закінчення давнього словозмінного типу на **-ѡ-*, **-јѡ-*⁴, пор.: *од:ала брáту тѡго кон'á, чо́гѡ в'і не дайѣте чолов'їку робїт', вонѡ все д'їду остáлос'а, платїли пáну за орѣнду, шос' ни вгодила з'áт'у, ко'н'у трѣба овсá дат', стѡрожу платїли зáвжди*. Поширення ареалу таких словоформ далі на схід засвідчують фіксації дослідників у правобережнополіських говірках, пор.: *оста'валос' поў'года до 'пенс'її чоло'в'їку* [11: с. 36], *пост'ройїли вам 'хату / одно'му б'рату / д'ругому б'рату / т'рет'ому б'рату* [11: с. 62], *н'е^ахаї б'рату 'буд'е* [11: с. 103], *н'чѡли ўже под'е^ал'їл'ї / одно'му 'з'ат'у / д'ругому / а 'си'ну ўже й остáл'їс'* [11: с. 107], *м'е'док теї ўже даў свой'му х'лопч'їку* [11: с. 108], *мал'áру, косáру, ковал'у, жен'ц'у, 'брату*, щоправда, П. Д. Гладкий “раз чув” форму *дат' прима'ковї* [9: с. 125]. Майже послідовно флексія *-у* виступає у східнополіських говірках [13: с. 94]. Зважаючи на депалаталізацію свистячого в окресленому масиві досліджуваної території, Д. в. одн. іменників із відповідним консонантом в кінці основи оформлений за схемою твердої групи: *пїат' м'їс'ацу хлѡцу, мусѡво булѡ здáти н'їмцу*, пор. також середньополіське: *с'е б х'лопцу булѡ с'кол'к'ї ўже год?* [11: с. 185].

В окремих західнополіських говірках форми на *-ови*, *-єви* та *-у* позначені варіативною взаємозаміною, пор.: *трѣ_було жинихѡви сорѡчку і штани^е, ни зї^ечу никѡму / посл'їдному йак то кáжут' вѡрогу* (Любохини Ст), *сказáла агрѡнѡмови на дрўгїй ден', д'ѣкувати чолов'їку / дѡбре в'їк прожилá*

⁴ Див. кк. 20, 24 атласу.

(Ворокомле К-К), *н'їмц'ови поста́вку здава́ли, ни було́ де придéржатис'а н'їмц'у* (Хрипськ Шц).

Багатим арсеналом словозмінних афіксів репрезентована флексійна система “найбільш розгалуженого в морфологічному відношенні” [6: с. 53] М. в. одн. субстантивів ч. р. Варіантність аналізованої відмінкової позиції, що в літературній мові “виявляється в трьох модифікаціях” [26: с. 84], є наслідком перегрупування давніх іменникових основ, засвідченого уже найдавнішими писемними джерелами [2: с. 45]. Флексії *-ові, -еві (-єві), -у (-ю)* та *-і (-ї)*, закріплені в літературній мові [4: с. 105], у діалектному середовищі мають неоднакове функціональне навантаження, подекуди репрезентовані власне говірковими виявами⁵.

Через спільні тенденції в оформленні М. та Д. вв. одн. іменників-назв істот не вважаємо доцільним подавати повний опис аналізованої ланки словозмінної парадигми цих іменників, увагу акцентуємо на словоформах М. в. одн. субстантивів-назв неістот, що в говірках обстеженої території мають більш розгалужену флексійну систему та власну просторову поведінку, відмінну від іррадіації відмінкових форм іменників-назв істот. Так, значно ширший ареал, що охоплює говірки східної, північно- та південно-східної діалектних зон, острівні говіркові формації в межах центральної діалектної зони Волинського Полісся та Берестейщини, формують структури із флексією *-у*, що первісно була характерна для відповідних словозмінних виявів давніх **-й*-основ, а на діалектному ґрунті особливо продуктивна при формотворенні М. в. одн. іменників з основою на кінцевий задньоязиковий чи фарингальний приголосний, пор.: *в йáшчику засóл'уйут'*, *в бан'аку́ йійé вáрат'*, *поста́в'іл'і в хл'івчику*, *в мэне óнде на пóдварку*, *л'егла́ в садку́ / то ї не вста́ла*, *пуйди́мо по то́му снигу́ б'éгат'*, *в л'оху́ минé замика́ли*. За даними історичних граматик, закінчення *-у* після [Г], [К], [Х] в аналізованій відмінковій позиції характерне для давньоукраїнських пам'яток та всіх говорів української мови, хоча форми на зразок *у лу́з'і*, в

⁵ Див. кк. 21, 22 атласу.

баїраці також не поодинокі й досить стійкі [25: с. 127; 13: с. 99]; пор. з Волинських грамот XVI ст.: *в том фо(л)ва(р)ку* [ВГ: с. 80], *в року прошломъ* [ВГ: с. 94], *во вла(ст)номъ моемъ до(л)гу* [ВГ: с. 126], *в зámьку* [ВГ: с. 135], *в нинє(ш)нє(м) року* [ВГ: с. 214], але *писа(н) в Устилузе* [ВГ: с. 216]. Живомовні свідчення вказують і на поширення флексії -у в М. в. одн. іменників з основою на кінцевий твердий незадньоязиковий консонант, пор.: *наша телушка була в того пол'ака на випасу, на чийум возу сед'у / тому н'есн'у пойу, на шнурю поч'ипл'ани так'і шмáточк'і, на том поплаву жóвти кветочк'і росли*; пор. також із середньополіських говірок: *'наче йак н'єма рушн'іка на хрес'ту* [11: с. 127].

Діалектну специфіку аналізованої відмінкової позиції в решті говірок досліджуваної території визначають форми з успадкованими від словоформ Д. в. одн. закінченнями -ов'і, -ев'і та -ови, -еви, що в іменниках ч. р.-назвах неістот постали внаслідок перенесення з відповідних форм іменників-назв істот. Структури на -ов'і, -ев'і активно вживані в південно-західній частині обстеженої території, пор.: *в тому йарóв'і ї забіли йогó, хавáлис'а в л'о'хóв'і, на тому лúгов'і зб'іралас'а мóлод', шос' в ротóв'і печé, ше стіко йáгуд на кушчéв'і*. Щоправда, говіркові вияви Д. в. одн. іменників із кінцевим м'яким консонантом подекуди позначені індуктивним впливом з боку форм твердої групи, закономірна флексія яких унаслідок посилення лабіалізації ненаголошеного [o] репрезентована варіантом -'ув'і, пор.: *на грéб'ін'ув'і, пов'іс' на гвóз'д'ув'і*. У порівняно невеликих острівних ареалах у межах центральної, північної та північно-західної діалектних зон виявлено словоформи із закінченнями -ови, -еви: *жив у бункерови, коліс' в попилови золіли, мáти с тими остал'німи жилá в такому сарáйчикови, шо ти^е на столóви шукайіш? лиж'єли в рувчакóви, така д'івчинка в:инóчкови, шос' нарвáло на пáл'цєви, в'ік прожилá у плачéви, дї^ерка на плашчéви*. Відповідники широко функціонують також в окраїнних західнополіських говірках, пор. фіксації дослідників: *при х'л'їєбови* [Арк'07: с. 44], *с'тукайут по сунду'кови* [Арк'07: с. 254], *на ф'ронтови* [Арк'07: с. 260], *на тум*

з'горкови [Арк'07: с. 278], *по с'н'і'гови 'тончец':а* [Арк'07: с. 410], *в муšéčkovy l'on vynós'at'* [CzW: с. 102], *kážda na svétu kowrótkowy pr'adét'* [CzW: с. 105], *на зróblonomu stankóvy ... snujút'* [CzW: с. 117], *d'íфčynka v vélonovy* [CzW: с. 230]. Паралелі відзначено в закарпатській говірці: *ў 'тазикови і'' росколо'тили* [24: с. 434], *ў 'тôму в'ін'кови* [24: с. 441], *туї стої'ме на мос'тови* [24: с. 448], *на ф'ронтови* [24: с. 450], *о'ны сто'йали на горса'тови* [24: с. 468]. Форми М. в. одн. на *-ови* типові для говорів південно-західного наріччя [13: с. 100], щоправда, нерідко вживані поряд з іншими виявами аналізованої відмінкової позиції, пор.: *по горпкú // по горпкóви, в с''ц''ішкú // в с''ц''ішкóви, на пе^(u)н'кú // на пе^(u)н'кóви* [1: с. 57], *на базар'í // на базарóви, на дас''í // на дахóви* [23: с. 42], *на прúтику // на прúтикови, на йáрмарку // на йáрмаркови, на волоскú // на волоскóви, на рушникú // на рушникóви* [29: с. 112]. Більша супроти літературної мови частотність використання закінчення *-ови* в діалектному середовищі пов'язана з вирівнюванням відповідних форм іменників із кінцевим м'яким та шиплячим приголосним основи за зразком твердої групи, пор.: *на колóд'аз'ови бáло деревл'án:е видрó вчéпл'ат', в повáл'ушови такá дй'рка булá йак мй'ска миднй'ц'а*.

У зв'язку з розвитком [o] → [a] в ненаголошеній позиції у говірці с. Велимче Рт постали структури із закінченням *-ави* на зразок *в л'ісави, в гл'эчкави, в слóйікави*, пор. із живомовних свідчень: *адн'е малакó / а набогáто укусн'іш:е шо в гл'эчкави скй'сниц'а // те шо в слóйікави ни такé*.

Оформлення М. в. одн. в окремих західнополіських говірках позначене варіативною взаємозаміною флексій *-ови, -еви* та *-у*, пор.: *молóт'ат' на токú / в нас такйї тик був / да на тóму токóви молотйли* (Датинь Рт), *в чигунц'еви варйли чи в гóришчику* (Погіньки Квл), пор. також фіксації Г. Л. Аркушина в говірках досліджуваного ареалу: *на кабанóви наййжилас' шчотйн', шерс'т' на сердйтому кабану наййржилас'* [Арк'00 І: с. 332].

Розгалужену систему флексійних формантів репрезентують говіркові вияви М. в. одн. безсуфіксних іменників ч. р. У говірках південної діалектної зони та окремих говіркових групах східної частини обстеженої території, крім уже зауважених словоформ на *-ови*, *-еви* та *-у*, спостережено також форми із закінченням *-і*, яке “становить собою з походження фонетично змінену давню флексію М. в. одн. *ѣ*, що була властива первісно іменникам з основами на **-ǫ-*” [13: с. 97–98]. Натомість у решті досліджуваних говірок особливу активність виявляє флексія *-и*, що, ймовірно, є одним із наслідків характерної для північноукраїнських говорів рефlekсації ненаголошеного *ѣ* [18: с. 59] або ж виявляє результати аналогічного вирівнювання за зразком відповідних форм М. в. одн. колишніх **-jǫ-* чи **-ǫ-*основ, пор.: *насли товар в л'іси, висóко на дуби те гниздó, на заводи коло самол'óтуў був, ми^е завше хл'іб на чарéни пиклі^е, на горóди бұл'бу копáла йакрáз*. Паралелі зауважено в підляських говірках: *в¹нашум¹ л'іси* [Арк'07: с. 180], *треба попо¹т'агати ... по¹поплави* [Арк'07: с. 284], *в¹холмс'к'ім по¹в'іти* [Арк'07: с. 410], а також у берестейсько-пінських: *ў¹л'іси ночу¹вали* [Ск: с. 160], *я була на ху¹тыры* [Кл: с. 117], *молодые роблять в софхозы* [ДСБ: с. 287]. Спорадично закінчення *-и* фіксоване в М. в. одн. іменників давніх вокалічних типів на **-jǫ-* та **-ǫ-*, пор.: *вже в ко¹лód'ази во¹дї нимáйе* (Свинарин Тр), *то на русáлним тéжни вмéрли вихóдили* (Полиці К-К), *зайн'éв трóх'і по н'іхти молоткóм* (Смідин Ст), *йакáс' вáвка на лік¹ти* (Брідки Ст). Відповідники функціонують у говорах південно-західного наріччя, де модифікати давньої флексії аналізованої відмінкової позиції спостережені також у наголошеній позиції, пор. з лемківських говірок: *в шпитали* [22: с. 9], *осмаляют на огни* [22: с. 196], *в стични* [22: с. 273], закарпатських: *на рпу*, але і *на рп'у*, *на дпу*, *на т'ім оhn¹у* [20: с. 202], *на пни*, *у крайі́*, *на гнойі́*, *у райі́*, *у майі́* // *у майу́* [19: с. 157–158], гуцульських: *ў т'ім пни* [12: с. 282]. Виразною діалектною специфікою в оформленні М. в. одн. іменників ч. р. з огляду на особливості фонетичної системи позначені костопільські говірки, пор.: *на ог¹н'іе* (Великий Мидськ

Кс), *пал'аніц'і повікачуйут' на стол'е* (Постійне Кс). Дифтонгічний вияв наголошеного *ѣ* відзначений в окремих підляських говірках: *v tyom dvor'ie* [CzW: с. 73], *v odnium konc'ie* [CzW: с. 84].

Висновок. Наведений та проаналізований матеріал дає підстави стверджувати, що специфіку субстантивного формотворення західнополіських і суміжних говірок визначає розгалужена флексійна система, позначена наслідками активної взаємодії давніх іменникових основ у процесі становлення словозмінних норм. Варіантність закінчень давального і місцевого відмінків однини субстантивів чоловічого роду в говірках досліджуваного ареалу зумовлена передусім взаємовпливами іменників колишніх *-ǫ-, *-jǫ- та *-ǫ-, зрідка *-ǫ-основ, а також дією граматичної аналогії і типовими для говірок фонетичними закономірностями.

Умовні скорочення назв районів

Ів	Іваничівський	Лбм	Любомльський
К-К	Камінь-Каширський	Тр	Турійський
Квл	Ковельський	Рт	Ратнівський
Кс	Костопільський	Ст	Старовижівський
Лк	Локачинський	Щц	Шацький

Умовні скорочення назв джерел

Арк'00 – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: у 2-х т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк: Вежа, 2000.

Арк'07 – Аркушин Г. Л. Голоси з Підляшшя (Тексти) / Григорій Львович Аркушин. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 536 с.

ВГ – Волинські грамоти XVI ст. / [відп. ред. В. В. Німчук]. – К.: Наук. думка, 1995. – 245 с.

ДСБ – Дыялектны слоўнік Брэстчыны / [уклад. М. М. Алехнович та ін.]. – Мн.: Навука і тэхніка, 1989. – 294 с.

К – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика. – К.: Наук. думка, 1987. – С. 62–267.

Кл – Клімчук Ф. Д. Гаворкі Заходняга Палесся. Фанетычны нарыс / Ф. Д. Клімчук. – Мн.: Навука і тэхніка, 1983. – 128 с.

Ск – Скопненко О. І. Берестейсько-пинські говірки: генеза і сучасний стан (історико-фонетичний нарис) / Олександр Іванович Скопненко. – К., 2001. – 174 с.

CzW – Czyżewski F. Polskie i ukraińskie teksty gwarowe ze wschodniej Lubelszczyzny / F. Czyżewski, S. Warchoł. – Rozprawy Slawistyczne. 9. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1998. – 496 s.

Література

1. Бандрівський Д. Г. Говірки Підбузького району Львівської області / Дмитро Григорович Бандрівський. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – 104 с.
2. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору) / Степан Пилипович Бевзенко. – Ужгород : Закарпатське обл. вид-во, 1960. – 416 с.
3. Ващенко В. С. Полтавські говори / Василь Семенович Ващенко. – Х., 1957. – 539 с.
4. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
5. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови / Іван Романович Вихованець. – К. : Наук. думка, 1987. – 231 с.
6. Воронич Г. В. Кореляція північно- і західноукраїнського формантів в іменниковій словозміні середньонаддніпряньського говору XVII ст. / Г. В. Воронич // Науковий вісник Чернівецького університету : Слов'янська філологія. – Чернівці : “Рута”, 2008. – Вип. 428–429. – С. 51–57.
7. Воронич Г. В. Паралелізм флексій *-i / -y / -ові* в місцевому відмінку однини іменників II відміни в середньонаддніпряньському говорі XVII ст. / Г. В. Воронич // Структура і семантика мовних одиниць : [зб. наук. праць]. – К. : Наук. думка, 1985. – С. 18–22.
8. Воронич Г. В. Форми давального відмінка на *-ові / -y / -у* / Г. В. Воронич // Культура слова. – К. : Наук. думка, 1983. – Вип. 24. – С. 56–58.
9. Гладкий П. Говірка села Блиставиці Гостомського району на Київщині / П. Д. Гладкий // Український діалектологічний збірник. – К., 1928. – Кн. 1. – С. 93–141.
10. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнослобожанських говірок / Катерина Дмитрівна Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 592 с.
11. Говірки Чорнобильської зони : [тексти / упоряд. П. Ю. Гриценко]. – К. : Довіра, 1996. – 358 с.
12. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди / АН України. Ін-т суспільних наук. / [редкол. : Я. В. Закревська (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1991. – 308 с.
13. Історія української мови. Морфологія / [упоряд. С. П. Самійленко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1978. – 539 с.
14. Керницький І. М. Відміна іменників чоловічого роду в мові українських пам'яток XVI ст. / І. М. Керницький // Дослідження і матеріали з української мови. – К. : Вид-во АН УРСР, 1960. – Т. II. – С. 45–66.
15. Лимаренко В. С. Словозміна іменників у буковинських говірках / В. С. Лимаренко // Научный ежегодник за 1957 г. Черновицкого государственного университета. – Черновцы, 1958. – С. 155–157.
16. Матвіяс І. Г. Іменник в українській мові / Іван Григорович Матвіяс. – К. : Рад. школа, 1974. – 184 с.
17. Нагін Я. Д. Відмінювання іменників у степових херсонських говірках / Я. Д. Нагін // Наукові записки Херсонського держ. педагогічного інституту. – Херсон, 1956. – Вип. 6. – С. 169–198.
18. Назарова Т. В. Іменникові *-ѣ-* закінчення в північноукраїнських говорах / Т. В. Назарова // Українська діалектологія і ономастика : [зб. ст.]. – К. : Наук. думка, 1964. – С. 50–63.
19. Орос В. І. Іменник у говірках Хустщини / В. І. Орос // Наукові записки Ужгородського держ. університету. – Ужгород, 1959. – Т. XLI. – С. 149–168.
20. Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. Ч. 1. Звучня і морфологія / Іван Артемович Панькевич. – Прага, 1938. – 549 с. + 5 мап.

21. Перетятко М. Л. Морфологічні риси говірок Дубенського району Ровенської області / М. Л. Перетятко // Діалектологічний бюлетень. – К., 1960. – Вип. VII. – С. 76–86.
22. Пиртей П. С. Словник Лемківської говірки (Матеріали до словника) / П. С. Пиртей. – Legnica; Wrocław, 2001. – V + 345 с.
23. Приступа П. І. Говірки Брюховицького району Львівської області / Павло Іванович Приступа. – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – 135 с.
24. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки с. Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.
25. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови: У 2-х част. / Стефан Пилипович Самійленко. – К. : Рад шк., 1964 – Ч. 1. – 234 с.
26. Сологуб Н. М. Варіантні флексії місцевого відмінка однини іменників II відміни // Морфологічна будова сучасної української мови / [наук. ред. М. А. Жовтобрюх]. – К. : Наук. думка, 1975. – С. 83–95.
27. Сорочань А. И. Описаніе говора с. Монастырскаго Подольской губернии / А. И. Сорочань // Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности. – СПб., 1912. – Т. XVII, Кн. 4. – С. 248–260.
28. Чабаненко В. А. Особливості відмінювання іменників у степових говірках долини р. Кінської / В. А. Чабаненко // Українська лінгвістична географія. – К. : Наук. думка, 1966. – С. 95–102.
29. Шило Г. Ф. Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра / Гаврило Федорович Шило. – Львів, 1957. – 254 с.
30. Юносова В. О. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській літературній мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / В. О. Юносова – К., 1998. – 20 с.